

C. Sipkes:

Breedbladige wespenorchis in de duinen

(*Epipactis helleborine*, vroeger *E. latifolia*)

Daar de breedbladige wespenorchis juist in de grote vakantie bloeit, is het een soort, waar eens extra op gelet kan worden. Daar is reden voor, omdat buiten ons land en één keer in Zuid-Limburg een verwante soort is, of beter verwante soorten zijn, gevonden. Deze vertonen een afwijking, die echter alleen van dichtbij te zien is.

Normaal heeft de breedbladige wespenorchis een uitsteeksel in de bloem, dat rostellum („spreekgestoelte”) genoemd wordt. Dit verhindert het zonder meer afzakken van de stuifmeelklompjes op het stempelvlak. Wespen en bijen moeten dus voor kruisbestuiving zorgen en dit brengt mee, dat er een grote variatie is op te merken, vooral in de kleur, die van geel-groen tot groen-paars varieert en iets vroegere en latere bloei.

Er zijn echter ook wespenorchissen, waar dit rostellum ontbreekt, zoals aangegeven op het rechte figuurtje van bijgaande tekening. Daar vallen de stuifmeelklompjes regelrecht op het stempelvlak en heeft zelfbestuiving plaats. Treft men een groeiplaats aan van een dergelijke wespenorchis (zoals mij eens overkwam in Ierland en Zwitserland), dan gelijken die

Links: normale breedbladige wespenorchis
Rechts: zelfbestuivende wespenorchis

planten op elkaar als twee druppels water en lijkt het wel of deze zich vegetatief vermeerderd hebben, zoals we dit aantreffen bij de Moeras-wespenorchis, die zich plaatselijk door uitlopers vermeerdert. Ook zijn de bloemen soms iets meer hangend of gesloten.

Specialisten, zoals Dr. Young, onderscheiden weer verschillende soorten onder deze zelfbestuivende wespenorchissen. Mijn vondsten in Ierland en Zwitserland waren resp. *Epipactis pendula* en *Epipactis mülleri*. Die van Croockewit in Zuid-Limburg was ook *Epipactis mülleri*.

In Engeland zijn zelfbestuivende *Epipactissen* veel in de duinen gevonden en onderscheidt men een *Epipactis dunensis*.

De lezer, die in de vakantie in de duinen eens uit wil zien naar deze wespenorchissen, hoeft zich over deze namen geen zorgen te maken, dat zoeken we later wel uit met behulp van onze vriend Young, die hier al eerder was, maar noch in het Rijksherbarium, noch op excursies in de duinen, een zelfbestuivende soort of vorm aantrof. Dit is wel merk-

waardig, daar in Engeland juist de duinen zoveel groeiplaatsen hebben opgeleverd. Er is daar wel een verklaring voor te vinden. Het meer atlantische klimaat is gunstiger voor onze wespenorchissen dan het drogere van ons. In droge zomers blijven ze in de duinen soms geheel weg, om in regenrijkere jaren in grote getale terug te komen. Verwacht mag worden, dat de kruisbestuivende wespenorchissen een vitaler nakomelingschap geven dan de zelfbestuivers, die alleen in het gunstiger klimaat of op gunstiger groeiplaatsen op leemhoudende bodem een kans krijgen. Onze Zuid-Limburgse groeiplaats sluit zich aan bij de vondsten in Luxemburg. In Noord-Frankrijk vond ik er ook, maar wéér niet in de duinen.

In ieder geval is het van belang om eens secuur na te gaan of onder de wespenorchissen, die er uitzien als de Breedbladige, exemplaren zijn zonder rostellum. Men plukke nooit de gehele tros, maar enkele bloemetjes ervan, dit is voldoende. Ook moet de bloeitijd vastgelegd worden, want de zelfbestuivende bloemen bloeien vroeger, soms een halve maand. Laten we meteen er op letten of we soms de Bruinrode wespenorchis vinden, met kleinere bruin-paarse bloemen, sterk ruikend en reeds in juni begin juli bloeiend. Deze soort is kleiner dan de andere, meer behaard. Hij is op enkele plekken in Zuid-Limburg gevonden en komt ook voor in de Duitse Oostzeeduinen, waar men hem Strand-vanille noemt. Ook deze soort is nog niet in onze duinen gevonden, ook niet in België en Frankrijk, ondanks nabije groeiplaatsen op kalkhoudende leem.

Mocht een lezer veel gezocht hebben in de duinen en niets gevonden, dan houd ik mij ook voor mededeling aanbevolen, want dit is dan toch een versterking van de indruk, dat in onze duinen geen zelfbestuivende *Epipactis* (en geen Bruinrode) voorkomt. Rockanje, tel. (0 1885) 591.

Breedbladige wespenorchis
(Blitz-foto C. Sipkes)

Rockanje Aug. '60

